

Liceul Teoretic
"Ady Endre"
Oradea

Ady Endre
Elméleti Líceum
Nagyvárad

Vizsgadolgozat magyar nyelvből

Irányító tanár:
Kozma Éva

Diák:
Bokor András

2006

Drogok és művészetek összefonódása. Pszichedelia a művészetekben

A pszichedeliáról, ha három szóban kellene jellemeznem, annyit mondanék, hogy a hatvanas évek reneszánsza; nem csak azért, mert világszerte újjászületés-szerű változásokat hozott (főleg) a fiatalok életében, hanem azért is, mert annyira átfogó volt. A pszichedelia kifejezés jellemzi az 1960-as években kialakult, a világ fejlettebb, szabad részét, legfőképp Észak-Amerikát meghódító életformát, divatot és kulturális irányzatot, amelynek oly mértékben sikerült kinőnie a szubkultúra státuszt, hogy manapság a korszakot is pszichedelikus 60-as éveknek, vagy hippikorszaknak nevezik. Ekkora elterjedtsége megalapozta a jövőjét az életformához szorosan kapcsolódó zenei és képi művészetnek is. A hippiközmozgalmak kialakulásában és terjedésében viszont a zenének volt alapvető szerepe, amely nem csak túlélte a korszakot, hanem azóta új ágai is kibontakoztak. Hallgatják az egész világon, és nem csak a neohippik. A továbbfejlődött világ megalkotta a maga pszichedelikus művészetét, hátrahagyva a történelmi gyökereket.

A technika fejlődésével az amerikanizálódás egy, a napjainkat egyre nagyobb mértékben meghatározó jelenség lett. A kultúrák egységesülése nagyrészt már végbe is ment, de még mindig ömlik visszafele Amerika nagy üstjéből az a kultúra-kotyvalék, amit annak idején az európai népek tettek bele, s mely aztán jól össze is főtt. Magyar körökben a népművészetek megőrzése és gyakorlása igen szűk társaságokban divat ma, talán azért is, mert a magyar nép saját kultúráját már rég elvesztette a honfoglalás utáni erős európai behatások és az erőltetett hitváltás nyomán. Mint ahogy a világból mást is, a pszichedelikus művészeteket is befogadtuk, vannak, akik kifejezetten ennek a stílusnak a rajongói, viszont az emberek nagy része nem tudatos fogyasztó. Hallgatják a zenét, tetszik nekik, de nem tudják, hogy pontosan mi is az, ami más benne, nem tudják honnan ered, és ha a pszichedelikus szót hallják, csak annyit mondanak: Egészségedre! Mikor először hallottam a kifejezést, ami akkor az általam hallgatott zenére vonatkozott, nem igazán tudtam hova tenni, de érdekes neve miatt (sejtettem, hogy valaminek a pszichológiai hatása miatt nevezték el így, de mi köze van ennek az egészsnek a zenéhez!?) utána kerestem, de meglepő módon magyarul nem találtam dokumentumot, amely pontos meghatározást adna a fogalomra. Láttam leírva drogokkal és zenével kapcsolatban, összefüggésben a pszichiátriával, más művészetekkel, de ezek mind összerakva sem adtak választ olyan kérdésekre, mint: pontosan mik a pszichedelikus drogok, miért nevezik őket annak, milyen hatásaik vannak, mitől pszichedelikus egy zene, hogyan alakult ki ez a műfaj; magyar képviselőikről szétszórva voltak információk, a képi ág is csak példákban jelent meg. Ezzel a munkával a célom az, hogy mindezekre választ adjak; Az interneten magyarul fellelhető információkat összefoglaltam, de a sokkal nagyobb, nem létező részt számos angol nyelvű leírásból kapartam össze és fordítottam le. Forrásaim szinte mind elektronikusak, mivel ezzel a témával csak kevés könyv foglalkozik, de ezek is olyan ritkák, mint a fehér holló. A dolgozatomban a drogok és a műfaj történelmét mutattam be és írtam le a velük kapcsolatos tényeket. Remélem sikerült jól átrágni a témát, és felosztatni a fehér foltok többségét. A dolgozat elsősorban a művészeteket hivatott körüljárni, de ehhez elengedhetetlennek éreztem a drogokkal kapcsolatos alapvető tudnivalók leírását.

Jó művelődést és szórakozást kívánok!

A képi, a zenei és az irodalmi irányzatok közül a zenei a legjelentősebb, melyet psy-drogok ihlettek, vagy a psy-drogok okozta tudatmódosulás élményéhez hasonlót akar létrehozni a hallgatóban. A képi irányzat leginkább úgy terjedt, mint a zene látható komponense, önmagában kisebb jelentőséggel bír.

A pszichedelikus szó görög eredetű neologizmus, az ψυχή "elme" (psyche), és a δῆλος "megnyilvánul", (delos) szavak összetétele. Eredetileg főnév volt, legelőször Humphry Osmond használta, 1956-ban, a hallucinogén drogok alternatív megnevezéseként, aki, amikor más megnevezést is javasoltak az övé helyett, egy verset is írt vele:

“To fathom Hell or soar angelic,
just take a pinch of psychedelic. ”

ami szabad fordításban annyit jelent:

Hogy a mennyben szárnyalj, vagy megismerd a poklot,
csak végy egy csipet pszichedelikus drogot.

A pszichedelikus drogok, röviden psy-drogok, pszichoaktív drogok, melyeknek elsődleges hatásuk az, hogy elvarázsolja, vagy, hogy kiegészítse az agy gondolati folyamatait. A pszichoaktív drogoknak csak egy kis hányadát képezik a pszichedelikusak. Ezek olyan kémiai anyagok, amelyek szűrőként működnek a földi funkciókhoz kapcsolható jelekkel szemben; elgyengítik őket, vagy teljesen meggátolják, hogy azok az ember tudatáig hatoljanak. Ezek a jelek feltehetően más agyi funkciók által keletkeznek, mint pl. az érzelmek, az érzékek, az emlékek, vagy a tudatalattiban. Ezt a jelenséget, mikor a tudatunk által - normális esetben - elérhetetlen dolgok egész hada özönl el az agyunkat, tudattágulásnak is nevezik. Erőteljesebb hatás esetén ezek elnyomják az öntudatot és a “széthullás” állapotába kerülhet az alany; ez a valóságérzet elvesztésével jár, melynek tünetei személyiségvesztés vagy/és analgézia. A személyiségvesztett úgy érzi, hogy az őt körülvevő világ jelentéktelen, álomszerű és homályos; mintha elszakadt volna a világtól, de saját személyiségétől is; tükörbe nézve nem ismeri meg saját arcát, annak ellenére, hogy tudja: magát látja. Többen is mondták, hogy “a világ olyan, mint egy film, valótlannak tűnik és bizonytalannak”, és “akármennyire erősen küzdesz, hogy visszatérj a normalitásba és próbáld a dolgokat felfogni, mindig ott van az éned egy része, aki azért könyörög, hogy add fel a harcot”. Az analgézia is szorosan kapcsolódik ehhez, ez is elszakadást jelent a valótól; a fájdalomérzet hiányát jelenti. Ezek persze extrém esetek, az átlag fogyasztó különleges élménye után visszatér a normalitásba.

A pszichedelikus élmény közben az ember megismeri agyának új aspektusait, új szemszögből enged figyelni, az elme pedig megszokott láncából kiszabadulva dúskál a kreativitásban. A pszichedelikus állapotok azonban csak egy állomást jelentenek a pszichedelikus anyagok nyújtotta tapasztalás színpén. Ezekhez tartoznak a hallucinációk, változás az érzékelésben, szinesztézia*, módosult tudatállapotok, misztikus- és esetenként elmezavart, vagyis pszichózist megközelítő állapotok. A pszichedelikus drogokat használják sámánok is, miszticisták, meg sokan mások, akik így kerülnek közelebb a transzcendentálishoz, jutnak előrébb a megismerés terén egy-egy szertartás alkalmával. Amerikai őslakosok is használták vallásos és

gyógyászati célra. Az égetett agavébort az alkoholizmus ellen vetették be, míg a pszilobicin gombákat gyógyításhoz, és jövődőléshez.

Hogy mik is minősülnek pszichedelikus drogoknak, a következő kijelentés határozza meg: “pszichedelikus drognak minősül az, amely fizikai függőség, ellenállhatatlan szükségérzet, jelentősebb elmezavar, örültség, dezorientáció és amnézia okozása nélkül hoz létre többé-kevésbé előrevetíthető változásokat a gondolkodásban, hangulatban, és érzékelésben, melyek ritkán tapasztalhatóak, kivéve az álmokban, vallásos egzaltáció, a nem akaratlagos memória fényes felvillanásai és intenzív pszichózis* közben” (*Grinspoon and Bakalar* - 1979)*. Ebbe a kategóriába azonban az évtizedek múlásával sokkal több vegyi anyagot soroltak be, mint amennyit eredetileg szántak neki. Sok gyógyszerész pszichedelikus drogoknak azokat a kémiai anyagokat nevezi, melyek LSD, vagy meszkalin-szerű hatást fejtenek ki a szerotonin-receptorokon. A szerotonin egy neurotranszmitter, melyet a központi idegrendszer neuronjai állítanak elő; olyan kémiai vegyület, amely egy neuron és egy másik sejt közötti elektromos jeleket továbbítja, erősíti és modulálja (változtatja). Fontos szerepe van a hangulat, az alvás, a hányás, a szexualitás és az étvágy szabályzásában.

Sokan használják a pszichedelikus kifejezést más anyagokra is, mint a kannabisz, PCP, ketamin, atropin, valamint újkeletű pszichoaktív drogokra, mint pl. az *Amanita muscaria*, vagy a *Salvia divinorum*.

A klasszikus pszichedelikus drogok az LSD, pszilobicin (a “mágikus gomba” aktív összetevője), meszkalin (a San Pedro kaktusz és az égetett agavébor hatóanyaga), LSA és az Ayahuasca (másnéven yajé, egy ősi, növényekből főzött sámánteja). Újabb, szintetikus anyagok is teret hódítottak, mint pl. az MDMA (ecstasy), 2C-B (nexus), DOM (STP) és az 5-MeO-DIPT (Foxy Methoxy). Ezek a drogok határozottan kis mértékben mérgeznek. Habár a szintetikus anyagoknak a toxikológiája* nem teljesen tisztázott, de kísérletek igazolták, hogy több tízszeres mennyiségeknél is alig-alig kimutatható a méregadag, amelyet tartalmaznak.

A pszichedelikus drogok hatása az 1960-as évek Amerikájának kultúrájára akkora volt, hogy a pszichedelikus szót manapság gyakran használják élénk színekkel mintázott vagy sokszínű tárgyakra is. Emiatt új szó bevezetését indítványozták, mely az “enteogén” (ang.: entheogen) volt, s melyet gyakran használnak, habár az enteogén szót inkább a drogok vallásos, egyéb spirituális és orvosi felhasználásakor alkalmazzák, míg a pszichedelikus megnevezést meghagyták azoknak, akiknek a drogozás szabadidős tevékenység.

A **pszichedelikus zenék** hallatán a nyolcvanas évek elején a legtöbb ember a pszichedelikus rockzenére gondolt volna, ami teljesen normális dolog, mert az összes stílus közül ez volt az, amely meghozta a pszichedelikus zene divatját. Az első stílusok azonban, amelyekben a szerzőknek a pszichedelikus élményei éreztették hatásukat, az a jazz és a folk zene voltak, sőt akik először használták ezt a kifejezést a zenével kapcsolatban, a The Holy Modal Rounders nevű acid-folk banda volt, 1964-ben. A rockzenében a 13th Floor Elevators nevű együttesnek tulajdonítják először használatát. Ők voltak az esők, akik le is írták; 1966-os albumuk címe: *The Psychedelic Sounds of the 13th Floor Elevators*. Ilyen jellegű hangok azonban jelen voltak a zenében már kb. egy évvel korábban is olyan nagy együttesek számaiban, mint pl. a Grateful Dead vagy a Pink Floyd.

1962-ben a brit rockon belül elképzelések és eszmék heves harca folyt, melyek a Brit Invázió* alkalmával szétszóródtak az Egyesült Államokban. Ezidőtájt a népzene több képviselője is külső inspirációval kísérletezett, a jazz és a blues zenészei pedig drogozásba fogtak, aminek behatása zenéjükön is érződött. Szándékos utalásokat is tettek a drogok világára. 1965-ben Bob

Dylan átvette a Beatlesnél megszokott elektronikus rock hangszerelést a *Bringing It All Back Home* albumában, de a The Byrds együttes rátett erre egy lapáttal, mikor a *Mr Tambourine Man* című számukból csináltak egy csörömpölő elektronikus változatot. Az albumra, amelybe az eredeti szám bele volt foglalva, a pszichedelía már rányomta a bélyegét. Innen indulva a pszichedelía hódító útja nem nevezhető rögsnek; címszavakban San Francisco, AEÁ, Woodstock*, és ekkor már majd az egész világ.

Magyarországra ez a fajta zene jóval később érkezett el, ami persze annyit jelentett, hogy a nyugaton kialakult formákat átvették. Elmaradt az Amerikában legendává lett klasszikus rock and roll kora; csak a Luxemburgi és a Szabad Európa rádió segítségével szivárgott be egy kevés belőle. A hatvanas évek elején a tiltott, majd a túrt kategóriába került, és az 1967-es táncdalfesztiválon ismerte meg a magyar nagyközönség a rockzenét, helyesebben annak megszelídített, szocialista változatát. A magyar fülnek és a magyar zenészeknek hozzá kellett szokniuk ehhez az új világhoz, melyet ez a nyitás az emberek nyakába borított.

Az eredeti pszichedelikus jegyek a következők voltak: modális dallamok; gyakran álmokat, látomásokat, hallucinációkat leíró, elvont dalszövegek; hosszú számok, terjengős szólókkal; "trippy", azaz trip-szerű effektek, mint a torzítás, utózenégek, visszafele lejátszott, szaggatott hangok és a hanghullámok fáziseltolása.

A mai magyar pszichedelikus rockzenét játszó együttesek legtöbbje 1990 óta alakult meg. Legrégebbi talán a Vágtázó Halottkémek (VHK), amelynek, a Pesti Műsor szerint az első magyar punkbemutató is tulajdonítható. 1978. május 18.-i számában azt írja, hogy "*Az első magyar punkbemutató szép csendesen kudarcba is fulladt. [...] De miért kell nekünk a punkot utánózni pusztán azért, mert angol? [...] Annál is inkább, mert levitézlett "műfajról" van szó. Csúfosan meg is bukott Amerikában és a Európa számos országában is. Ma már alig írnak róluk a nyugati újságok, atrocitásairól és "műveikről."*" A cikk írójának a zenei stílus sem tetszett, de az együttes tudásával sem volt meglegedve. Azt is sugallja viszont, hogy a magyar közönség ekkor még nem érett meg erre a zenére, amely csak a lázongó fiatalok műfaja volt. Persze a csapatban kiforrottságról még nem igazán beszélhetünk, fiatal együttesről lévén szó (1975-ben alakultak). Lehet, hogy a pszichedelikus jelleg maga nem zavarta volna a közönséget, de nem volt, miből válogatni. Később az együttes nem jutott a Dunántúli mandulafa sorsára; túléltek az ezredfordulót, de addigra már más együttesek is felbukkantak. Ilyen a Másfél, akik 1989-ben alakultak, és még napjainkban is zenélnek, nem kis sikerrel. Zenéjük instrumentális, nincs énekesük, de a zene éppen elég változatos és különleges hangzású ahhoz, hogy ne hiányozzon. Egy, a sugo.hu internetes oldalon megjelent interjúban azt nyilatkozták, hogy nem is keresnek. 2000 végére már hét albumuk volt, köztük a Katasztrófamámor, amelyiken már messziről látszik, hogy nem amatőr munkáról van szó. Ennél az albumnál szerzői elhatározták, hogy a jövőben a zenét nem maguknak fogják készíteni, hanem a jópofa páratlan rímeket kiiktatva élvezhetővé teszik számaikat. Velük nagyjából egy időben, de kicsit később alakult meg a Korai Öröm együttes, akik aztán 1994-re alakították ki a kiforrott zenei stílust és felállást, tíz tagból, sok ütős és egzotikus hangszerrel. 1995-ben jelent meg az első stúdióalbumuk, melynek zenéje és borítója is szakmai figyelmet vívott ki. Lemezkiadójuk oldalán a Bahia.hu –n Najmányi László a következőt írta: "*Náluk Kodály Zoltán találkozik a Talking Heads-el a boncasztalon... A zene voodooja és a mesmerizáló* vizualitás olyan tudatállapotot eredményez, amit ibogain* és sligovica keverékének fogyasztásával lehetne elérni, iszapfürdőben.*" A Népszabadságban pedig a következő jelent meg: "*...Lelkes, fantáziadús, élő zenei produkció*", "*... a hazai underground, avantgárd vagy alternatív (vagy minek nevezzük) mezőny legdinamikusabb zenekara*", "*... nyolc ember állandó akcióban*", "*... eredeti, nem az MTV-ből* kopírozott, de korszerű banda*", "*... Korai Öröm zenéje rokon az acid típusú*

progresszív dance zenékkal, a VHK-féle spontán folyamatzenékkal és van benne etno is". Említésre méltó még a Colorstar együttes is, akik ötvözték az instrumentális és a vokális, akusztikus és elektronikus, valamint élő- és gépzenét, hogy végeredményül egy semmilyen létező műfajba be nem sorolható, de számtalan műfaj jegyeit felvonultató zene szülessen. Igazolva azt, hogy a magyaroknak a korszakok fáziskésése miatt mennyire nehéz újat alkotni, ahogy az együttes kiadta a Heavenicetrip! című albumot, azt a kritikusok egyből az Ozric Tentacles, a Porcupine Tree és a Hawkwind lemezeihez hasonlították az azon föllelhető pszichedelikus, space és acid rock stílusjegyek miatt.

Erdélyi magyar együttesek közül a csíkszeredai-sepsiszentgyörgyi Tündérground az, amelyről hallani lehet. Szerepeltek a 2005-ös Fél-szigeten* is, fergeteges bulit csináltak, de annak ellenére, hogy kezdés után még bőven vonzotta zenéjük az embereket, egyik koncertjükön sem volt nagy közönség. Ennek oka, hogy nem a megszokott bulizós zene, meg az emberek sem tudták, mit hagynak ki. Nagyon különleges hangzású muzsika, annyira szokatlan, hogy első hallgatásra az embernek időt kell hagyni, hogy felfoghassa egyáltalán elektronikus zenét hall-e vagy akusztikusát. Ezzel az együttessel szépen átcusszanunk a jazz világába is, amelynek sajnos nagynevű magyar együttesek nem adták át magukat, vagy csak nagyon kevesen sztárolják őket. Ilyen például a Loka nevű formáció, akik 2006 márciusában adták ki első nagylemezüket.

Ahhoz képest, hogy nyugaton mekkora sztárok voltak ennek a zenei stílusnak a képviselői és, hogy mekkora sztárok napjainkban pl. a Massive Attack vagy a Tool (és az A Perfect Circle), itthon nem becsülik meg kellőképpen a pszichedelikus rock hazai együtteseit.

Magyar viszonylatban a népzenei előadók nem álltak át csapatostól pszichedelikus zenét készíteni, viszont pár psy-rock együttes zenéjén érződnek népzenei behatások. Ez észlelhető a Korai Öröm együttes zenéjében, amelyet a sajtó így határolt be: "ambient, városi népzene, pszichedelikus etno, a kilencvenes évek folyamatzenéje, akció-zene", vagy ilyen még például a 2003-ban Botfalvi Both (a Kárpát Möbius volt tagja) és Németh, ex-Vágtázó Halottkémek-gitáros által alapított MagUra Napotvert együttes (később csak MagUra), amely magyarországi helyszíneken és külföldön egyaránt bizonyított. 2002 nyarán Csehországban hatalmas sikert értek el. Népi elemeket úgy próbáltak bemutatni, hogy korunk modern hangzásvilága az ének-dallamok sokszínűségével keverve pszichedelikus utazásszerű élményt nyújt. Az együttes 2005-ben oszlott fel.

Létezik még pszichedelikus soul és reggae is de Magyarországon és környékén legfeljebb helyi kocsmák sztárjai képviselik a műfajt.

Van azonban egy másik ág, amely többé-kevésbé a pszichedelikus rockból ágazott el. Mikor hódított a pszichedelikus rock és elárasztották a mezőket a hippik, táncolva, nevetve, hirdetve a szabadság és a béke eszméit, hatalmasat fordult a világ, az Egyesült Államok elvesztette a vietnámi harcokat, az elektronika elkezdett belopózni a mindennapokba, és így a zenébe is. A hippik nagy része öltönyre cserélte a trapéz nadrágot és a virágos mellénykét. Voltak azonban, akiket nem győzött meg a modernizálódó világ látszólagos békéje, és nem elégedtek meg a felebaráti szeretet szokványosan elfogadott, "ha te nem ütsz, én sem" formájával.

Valami megfoghatatlan vágy hajtotta ezeket a nyughatatlan lázadókat, hogy szinte egyszerre a világ minden pontjáról elinduljanak keletre. A cél lehetett egy guru a Himaláján, vagy a napfényes tengerpart. A vándorlók egy csoportja, jutalmát elnyerve eljutott a mesésen szép Indiai Goa szigetre, és itt megtalálták a számukra kijelölt ígéret földjét. Ez a kicsiny sziget lett a központja a keleten szétszóródott kalandvágyó fiataloknak. Ezután hagyományosan minden karácsonykor a rég nem látott ismerősök és ismeretlenek gyűltek itt össze, hogy megosszák az elmúlt év élményeit egymással, és persze, hogy egy hihetetlenül jól bulizzanak együtt.

Idővel többen letelepedtek itt, hogy megpihenve egy olyan közösséget alkossanak, amely a legjobbat igyekezett átvenni mind a keleti-, mind a nyugati kultúrákból. A nyolcvanas évek elején voltak az első olyan partik, amelyek már hasonlítottak a mai értelemben vett goa partikhoz. UV fény, fluoreszkáló festmények, és ekkoriban jelent meg a teljesen elektronikus alapokon nyugvó tánczene is. A nyugaton kifejlődött acid house számok újakeverésével és a pszichedelikus rockból átvett elemek beültetésével, valami minden eddigitől eltérő született, a goa trance. Az egész éjszakai partikon felvett hanganyagok eljutottak nyugatra is, és szépen lassan meghódították az új generáció szívét. Ennek megfelelően Indián kívül is szerveztek partikat, általában ünnepek vagy valamilyen természeti jelenség alkalmával.

Azóta eltelt pár évtized, a goa is átalakult, finomodott, irányzatokra bomlott, de divat nem lett - ez a lehető legrosszabb dolog lett volna -, hallgatósági köre viszont szélesedett. Ez a dolog olyan kettős érzéseket hoz ki az emberből, mint mikor sétál egy gyönyörű erdőben, és először arra gondol, mennyi embernek megmutatná, de aztán eszébe jut, hogy jobb ez így, eldugva, mert legalább nem mocskolják be. Lehetne ezt a mostani állapotot arany középpútnak nevezni, de már így is viszonylag nagy körben kezdett el terjedni, aminek az lett a vége, hogy az emberek az ideológiáját elfelejtették, pedig ha valami igazán szép a goában, akkor az az ideológia, nem a sűrű dübörgés. Mindig az az érdekes, ami misztikummal bír, ami ritka, ezért jó üzleti lehetőségnek bizonyult kisebb kaliberű, hirdetett bulikat szervezni. Ezzel együtt a varázsa is elveszett. Szerencsére azonban rendeznek nagyszabású goa-fesztiválokat is, melyeket olyan helyen csinálnak, hogy csak a fanatikusok jutnak el. Ilyen például a Burning Man (Égő Ember), amely arról kapta a nevét, hogy minden összejövetel alkalmával elégetnek egy fa-embert, ami persze a fesztivál méreteivel együtt meg is nőtt (legnagyobb 80 láb), és modernizálódott is. Eredetileg San Franciscóban rendezték, azonban 1991-re a Nevada állambeli Black Rock sivatagba költözött. A fesztivál híres bizzar díszleteiről; a szervezők mindent megtesznek, hogy az ember el tudjon szakadni a való világtól, és annak mindenféle bajától.

A képeken a Burning Man fesztivál képei láthatóak, bal felső sarokban az 1993 évi fesztivál fa-embere, amely 40 láb (>12m) magas volt.

Volt ilyen jellegű fesztivál Magyarországon is, Ozora falu határában, 1999-ben, az akkori napfogyatkozás alkalmával: a Solipse. Nagy sikerű fesztivál volt ez, persze akkor sokkal kevesebben tudtak róla, meg egyáltalán a goáról, mint amennyien sajnálják most, hogy nem voltak akkor ott, főleg a magyarok, mert akkoriban nem sok magyar látott benne fantáziát. Ez egy alapmű a goa-fesztiválok között; akárhol lakik a világon, egy igazi goa rajongó tudja, hol van Ozora.

Ezek a fesztiválok ott vannak a legkülönösebb emberek a Földről, vitathatatlan.

Az első Goa-trance számot a belga Front242-nek tulajdonítják, viszont a világ leginkább Goa-trance-szerető vidéke Izrael. 1988-ban Izraelben a politikai helyzet és törvények megváltoztatásával sok izraelinek megengedték, hogy Indiába utazzon. A katonaságtól épp akkoriban leszerelt fiatalok nagy része az alkalmat kihasználva nyaralni ment. Goa szigetének tengerpartja egy átlagos úticél volt, ám mikor visszajöttek, elhozták magukkal az új stílusú zenét. Az izraeli DJ-k más szálakon vitték a goát, mint az európaiak, de végül a világszínvonal legnagyobbjai kerültek ki közülük, mint pl. Avi Nissim és Lior Perlmutter (SFX és később Astral Projection), vagy az új vonalat képviselő Infected Mushroom. Izraelben szinte mindenki hallgat goát, jól menő szórakozóhelyeken szólnak ennek a muzsikának a legkülönbözőbb fajtái, míg Európában megmaradt undergroundnak; egy goát rakó lemezlovas is töredékét keresi egy divatos zenét (mint pl. progressive techno, minimal techno, progressive breakbeat) rakó DJ gázsijának. A bulik helyszínei állandóan változnak, és legtöbbször a természet lágy ölén tartják meg őket. Magyarországon is nemegyszer lehet hallani itt-ott megszervezett neo-hippi összejövetelekről, ahol természetesen a goa a talpalávaló. Legtöbbször azonban csak utólag lehet ezekről hallani, mert senki nem kürtöli a hírüket, a célközönség meg úgyis tudja, hol kell figyelni. Az információtovábbítás alapjául természetesen az internet szolgál. Léteznek persze hirdetett goa-bulik itt is, melyeknek nagy reklámot csinálnak, de már egyik sem az igazi ezek közül, mert a goa filozófiáját, melyet a hippikorszakból örökölt, kötelező érvényűen meg kellene tartani. Boris Blenn* következő idézete, melyel a Goa-trance-t jellemezte, mindent elárul *“Never changing. Forever true. In the name of love. Dance for paradise.”* Szó szerint: *Sosem változó. Mindig igaz. A szerelem nevében. Tánc a paradicsomért.*

A goa-partioknak meghatározott a divatja. A fluoreszkáló rajzok mind dekorációkon, mind öltözéken megszokottak. Ezek a rajzok tematikában kapcsolódnak az idegenekhez, a hinduizmushoz, vagy más keleti valláshoz, a gombákhoz, a technikához és a sámánizmushoz.

A psychedelic trance-t és a goa trance-t leginkább szinonimaként használják, ami egy ideje helytelen, mert a 90'-es évek vége felé a psytrance kifejezés egy önálló stílus neve lett. A kettő megkülönböztetése teljesen szubjektív – egyesek szerint a psy-trance fémesebb hangzású, míg a goa inkább "organikus". A psy/goa zenék esetében viszonylag kevés jól behatárolható stílusjegyet említhetünk. A számok ritmusa alapvetően 4/4, a sebessége 135-150 bpm* között van leginkább, de természetesen vannak lassabb és gyorsabb számok is. A zenék sok furcsa, pszichedelikus hangból, agycsavaró és utaztató témákból (melyek tematikája a drogok, parapszichológia*, földönkívüliek, egzisztencializmus, álmok, más tudományos területek), rengeteg ritmikai elemből és effektből épülnek fel. A mai napig jellemző a goa/psy zenében található elektromos gitár. Az alapok leginkább kemény hangzású felező, vagy "guruló" basszusvonalra, 4/4-es ütős lábdobokra épülnek. A régebbi goatrance-ban domináns szerepet játszottak a nem európai skálákra írt keletiesebb dallamok, manapság a goa/psy zenékben inkább az egyszerűbb, de jobban megragadó és különleges hangzású témákra építenek. A goából rengeteg új stílus is kifejlődött, illetve maga a goa is metamorfózisokon ment keresztül. Így lett a psychedelic trance, a leginkább a skandinávok által képviselt progresszív minimál, a progresszív psytrance és psychedelic techno. A chillesebb hangzású pszichedelikus zenék is tért nyertek, psychedelic ambientként szokták emlegetni.

A magyar zenészek - Bred Btom, CapturedCage Diarrhoea, F-seven, HumanPositive, Kalumet, LucidSound, Neurotron, ParaHalu [ParvatiRecords], Out of Sync, Psyl0cke, QuantumState [goa.hu, BooM!Records], Raven Scoofy Skarma [Neo spirit], TribalEarth és Turbopausa - több stílust is érintenek.

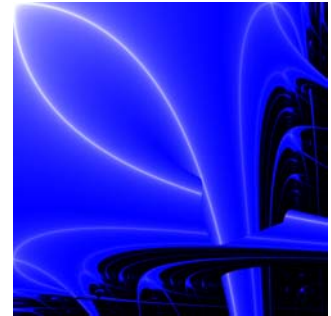
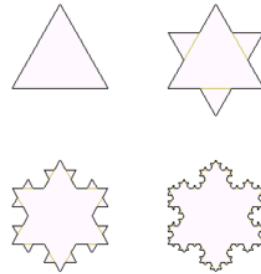
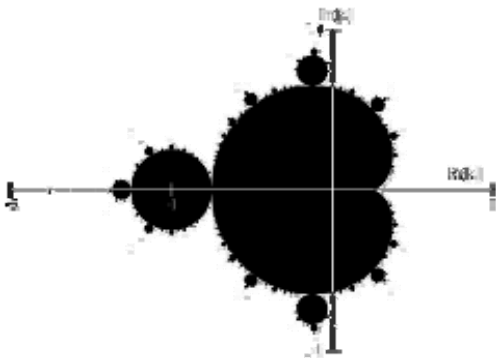
A képi pszichedelikus művészet is a rockzene által terjedt szét széles körökben, elsősorban a Jimi Hendrix, a Grateful Dead és a Pink Floyd koncertplakátain és albumborítóin keresztül; ezeket Wes Wilson, Victor Moscoso, Rick Griffin, Stanley Mouse és Martin Sharp tervezték, vagyis ők voltak a stílus megteremtői. Más elterjedt formái a posztereken, reklámokban és humoros témájú könyvekben szerepeltek.

Jellemzői: kaleidoszkópikus-, fraktál- vagy paisley-minták*, fényes és/vagy magas kontraszthatású színek, tárgyak alakváltoztatása, néha kollázs*, részletek stilizálása, vagy kidolgozása a legmesszemenőbbekig. A rockalbumokra és albumborítókra jellemzőbb a kollázs és a stilizálás, az elektronikus-zenei albumokra fraktálszerű alakok, rendkívül kidolgozott apró részletekkel.

Az előbb felsorolt trükkök gyakran használatosak a zene megjelenítésére is, VJ* programok használják, valamint számítógépes multimédia-programok, még Microsoft Windows operációs rendszerre írt képernyővédő* is van ilyen fajta.

A számítógép-generálta fraktálok is új lehetőségeket adtak 1980 óta. A fraktál szónak két értelme van. Az egyik, a köznyelvben használatos, egy formára utal, amely rekurzívan van felépítve és ugyanúgy néz ki minden nagyítás alatt, ebből következően végtelenül összetett. A matematikai jelentése a fraktálnak egy geometriai fogalom, amelytől tulajdonképpen a köznyelvi jelentés is származik. Többfajta fraktál létezik. Vannak olyanok, melyek ismétlődő függvényrendszerből állnak, ezeknek állandó visszahelyettesítési szabályuk van, mint például a Sierpinski tömítés, vagy a Koch hópehely, vagy akár a páfrányok levelei. Vannak, amelyeknek ismétlődő összefüggése van a tér minden pontjában (végtelig terjedő kidolgozottság), mint a Mandelbrot alakzat, az Égő Hajó fraktál, vagy a Lyapunov fraktál. A harmadik kategória a véletlenszerű fraktálok, mint a fraktál tájképek vagy a Brown fa, melynek természetben előforduló

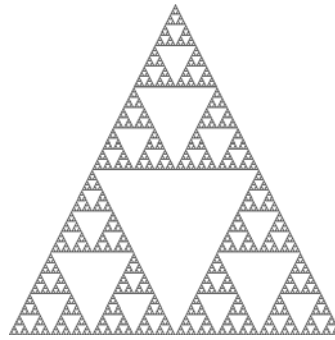
változata a villám, a folyóhálózatok, a hópehely, vagy a vérerek összessége. Ezek közül mind használatosak a képek, videók, vagy zenemegjelenítők készítésénél.

Mandelbrot alakzat

Koch hópehely

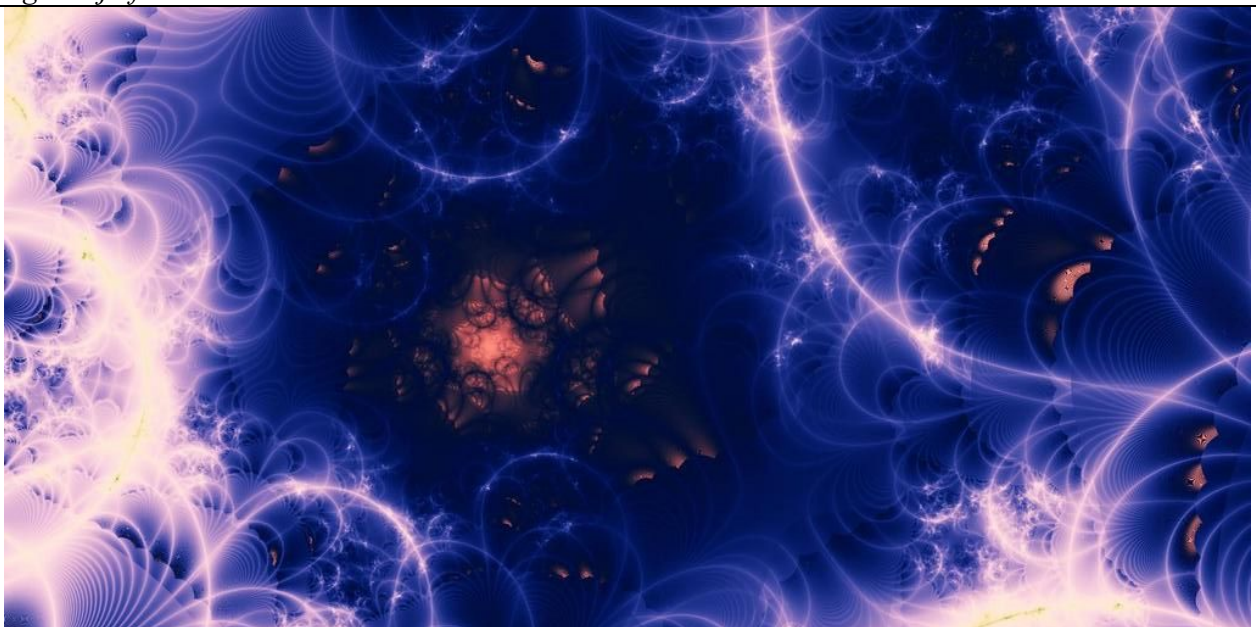
Lyapunov fraktál

Égő Hajó fraktál

Sierpinski háromszög

Brown fa

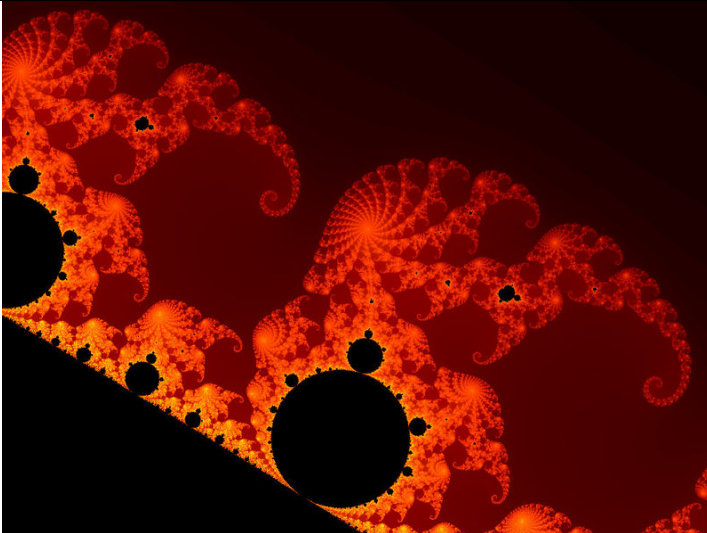
Fraktál-függvény segítségével generált kép

Miután látták a vizuális ágból rejlő lehetőségeket, kipróbálták azt a zenében is alkalmazni, és ott is működik. Ezeket az algoritmikus kompozíciókat fraktál zenének szokták hívni. Vannak zeneszerzők, akik ezzel is foglalkoznak, mint John Cage, Charles Dodge vagy Paul Lansky. Sok nagy sikerű számítógépes, Xbox*, valamint PlayStation* játék zenéjeként szolgáltak ezek az

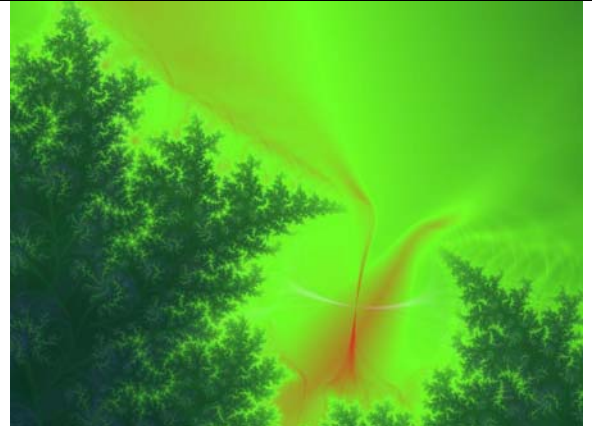
algorithmikus zenék, mint az 1982-es Lucasfilm Games készítette Ballbazer, az Electronic Arts Command&Conquer: Generals-a, Tom Clancy nevéhez kötődő Splinter Cell valamint a Freedom Fighters. A pszichedelikus művészetek fraktálokkal foglalkozó ágait egyben fraktálok művészetének szokták nevezni. A fraktálokat végtelenbe vesző részleteik, stilizált giccshez hasonló formáik, keveredő színeik, sokszínűségük, néha pödörődő alakjuk, és persze misztikájuk segítette hozzá ahhoz, hogy központi elemmé váljanak a képi pszichedelikus művészetek terén. Ezek a végtelenbe tűnő formák főleg akkor nyújtanak pszichedelikus-szerű élményt, ha mozgásban vannak, ha tekerednek-csavarodnak, vagy ha nagyítódnak és mindeközben folyamatosan csillognak. Érdekes képeket lehet készíteni fraktálokat és más képeket (akár portrékat is) összevágva.

A fenti kép anoním, a jobboldali Santana Abraxas című albumának a lemezborítója.

A Mandelbrot alakzat részletei.

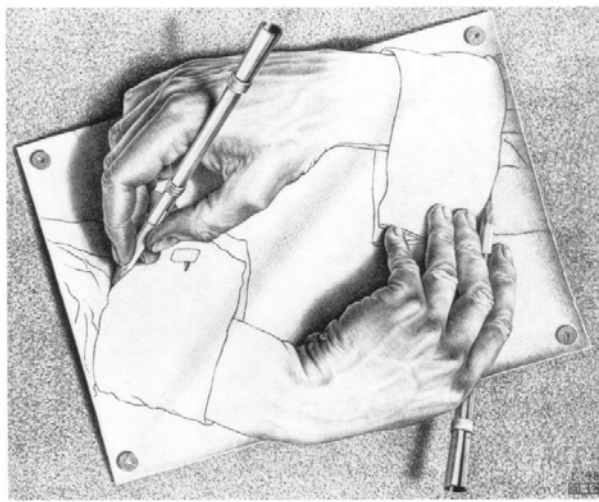

A fenti képet Stephen Ferguson, a programozó hobbi-matematikus programjával, a Sterling Fractallal készítette Philo Vivero.

Vannak ingyenesen használható programok, amelyeket lehet fraktál-megjelenítésre használni (Sterling Fractal, Tierazon). Persze a profik maguk írják programjaikat. Mivel program van hozzá, a készítés nem igényel szaktudást. Az egyetlen nehézség benne az, hogy ki kell

választani a nagy képből, egy sűrűbb, érdekesebb részt, amit kinagyítással lehet elérni. A baj csak az, hogy a számítógépnek fizikai korlátai vannak, és sok időbe telik neki, míg az apró részleteket kiszámolja. Az alkotás egyszerűsége miatt kevés nagy magyar alkotót tartanak számon, mégis vannak, akik kézzel alkotnak. Köztük van Fodor Tamás – Fodzsa festőművész, vagy Tarr Dániel, akinek viszont leginkább számítógépes munkái vannak. A legtöbben anonimitásba burkolóznak. Fodzsa művészetéről Réz András a következőt írta: *“Furcsa világ ez. A képek mögül ironikusan előkacsint egy XVI. századi művész, Arcimboldo, akit a szürrealisták előképüknek tekintettek. Ott bujkál bennük egy XX. századi művész, Escher, aki önmagukat továbbfejlesztő formákból építkezett. És mindegyre jön ráadásaként a comic strip stilizáltsága megfejtelve Monty Python Repülő Cirkuszának* polgárpukkasztásával. Fodzsa világa egy századváltó/ezredváltó kor kibogozhatatlanul egymásba bonyolódott gondolatainak képe. Talán ezért van az is, hogy amikor Fodzsa képeire nézünk, mindig meglátjuk bennük egy agyvelő tekervényeit”*.

Voltak neves festőművészek is, mint Salvador Dalí, vagy M. C. Escher, akik pszichedelikus témájú festményeket alkottak. Azokat az egyedi nézőpont, optikai csalódások, bizzarr motívumok és szokatlan helyzetek megörökítése jellemzi.

Fent: Escher – Rajzoló kezek

Balra: Fodzsa - Szexdémon

Pszichedelikusnak az **írások** két fajtáját tekintik: amelyeket pszichedelikus drog nyújtotta élmény ihletett, és amelyeknek témája psy-drogokkal kapcsolatos. Témájukat tekintve lehetnek a pszichedelikus drogok tudományával, vagy azok politikai lehetőségével foglalkozók, vagy a fogyasztás szubjektív élményét leírók (többek közt ez az írás is az). Magyar vonatkozásban megemlíthető Feldmár András, aki több könyvet is írt a pszichedelikus drogok lélektani hatásairól és szerepükről a társadalomban *A Tudatállapotok Szivárványa* címmel. Ez az ember profi. Annyira megragadó a stílusa, hogy csak annak ajánlom, hogy hozzáfogjon a könyvét olvasni,

akinek van ideje egymás után több kötetre. Elég megnézni a mellékletben kiragadott részt. Esszéket írtak Hortobágyi László: *Az Alien paradigma* – 1996, Beke László: *Nouvel Art Nouveau Psychédélique* – 1975 (a két esszé részletei a mellékletben). Novellát írt Csáth Géza *Ópium* címmel (részlet a mellékletben), *A Gödör* és az *A gombról, ami mindig kívül van* novellákat pedig Kertész Gergely írta. Az említett novellákat bárkinek ajánlom elolvasni, különleges nézőpontjukkal lekötik az olvasót. Tanulmányokat és élménybeszámolókat többen is írtak és írnak, sok fellelhető a magyar pszichedelikus közösség honlapján, akárcsak az összes fent említett bármilyen fajta írás.

A pszichedelikus drogok a pszichedelikus művészetekkel együtt egy egész kultúra alapját fektették le és képezték üzemanyagát. Ez a kor a legfőbb dolognak a világon a békét tekintette, úgy a földön, mint a kisebb nagyobb társaságokon belül. Ez a felfogás fölülkerekedett az egyénen, az önös érdekek elértéktelenedtek; a bulik a társadalom békéjének a jelképei voltak, ott lapátolni lehetett volna a kor esszenciáját. Ide társult még egy specifikusan hippis szabadságfelfogás, amely szabadság mindenkit illetett egyformán, és divat volt ezt az eredendő jogot ki is használni; ilyen szempontból nem voltak gátlások. A hatvanas évek “mi generáció”-ja* azonban “én generáció”-vá változott a hetvenes évekre (a dekadencia, romlás évtizede). A fiatalok az LSD-ről, amely az ego-t oldja, áttértek a kokainra, ez pedig az egyént hangsúlyozta ki, és ábrándokba való meneküléshez vezetett a nyomasztó valóság előtt. Ennek megfelelően a zene is introspektív* lett, sok új drog és sok új szubkultúra jelent meg. Jöttek a rockerek drótokkal összefogott, szegekkel díszített páncéljaikkal, koncertjeiken általánosak voltak a tömegverekedések, az egésznek a feelingje Woodstock megtagadása volt. Jöttek még a punkok is meg a diszkósok, sokszínűsödött a társadalom; habár a hippis korszak filozófiája már nagyrészt csak a történelem része, az általuk megteremtett művészetek, ugyan nem egy életfelfogás köré csoportosulva, de még léteznek, fejlődnek és népes hallgatósággal, rajongótáborral rendelkeznek.

Írta: Bokor András

Könyvészet

A pszichedelikus drogok meghatározása és hatásai témában:

<http://en.wikipedia.org/> (az angol wikipédia) Psychedelic drug, Psychedelic, Entheogen, Psychedelic experience, Psychedelics, dissociatives and delirants, Neurotransmitter, Psychedelic mushroom, Psychoactive drug, Serotonin, Dissociation, Depersonalization és Analgesic című cikkei;

<http://www.erowid.org/> - komplex tanulmány az emberek és a pszichoaktív drogok kapcsolatáról;

<http://www.psychedelicjones.com/> .

A jazz, rock- és folkzene témájában:

<http://en.wikipedia.org/> Psychedelia, Psychedelic music, Psych folk, Psychedelic era és 1960s című cikkei;

<http://www.Allmusic.hu/>

<http://Zenevilag.net/> A pszichedelikus rock természetrajza című cikke;

<http://www.korai.hu/3/> A Korai Öröm honlapja;

<http://sugo.hu/rovat/konnyu/> "Nyulak és disznók harcolnak egymással"–Másfél című cikke;

<http://www.tunderground.tk/> A Tündérground együttes honlapja;

<http://www.mediastorm.hu/vhk/> A Vágtázó Halottkémek együttes honlapja.

Az elektronikus zene témájában:

<http://en.wikipedia.org/> Psychedelia, Psychedelic music, Algorithmic composition, Psychedelic trance és Goa trance music című cikkei;

<http://www.soundhead.hu/> Törzsi szertartások a 21 században című cikke;

<http://www.burningman.com/> A Burning Man fesztivál honlapja;

<http://www.solipse.com/> A Solipse fesztivál honlapja;

<http://Goa.hu/>

<http://Infected.hu/> .

A képi művészetek témájában:

<http://en.wikipedia.org/> Psychedelic art, M.C. Escher, Salvador Dalí, Fractal art, Fractal, Mandelbrot set, Burning Ship fractal, Sierpinski triangle, Koch curve, Iterated function system, Sterling Fractal és Fractal landscape című cikkei;

<http://www.rezandras.hu/> Réz András honlapja;

<http://Infected.hu/>

<http://www.faemalia.net/Fractals/> Philo Vivero galériája;

<http://www.fodzsa.hu/> Fodor Tamás honlapja;

<http://tarrdaniel.fw.hu/> Tarr Dániel honlapja;

Az irodalom témában:

<http://en.wikipedia.org/> Psychedelic literature című cikke;

<http://DAATH.hu/> A magyar pszichedelikus közösség honlapja.

Jegyzetek

- Boris Blenn** – német pszichedelikus trance művész
- BPM** – beat per minute, azaz percenkénti ütések száma
- Brit invázió** – Egyesült Királyság-beli rock and roll előadók beáramlása az Egyesült Államokba 1964 és 1966 között; ezen előadók közül később sokan híresek lettek
- Félsziget** – Erdély legnagyobb könnyűzenei fesztiválja
- Grinspoon and Bakalar** - Lester Grinspoon, James B. Bakalar (1979), Psychedelic Drugs Reconsidered
- Ibogain** – egy Közép-Nyugat Afrika őserdeiben honos cserje, a Tabernanthe iboga gyökeréből származó drog
- Introspektív** – befelé forduló, befelé néző
- Képernyővédő** – screen saver
- Kollázs** – különböző képek (darabjainak) összeillesztése, melyek így egy új egészet alkotnak
- Mesmerizál** – hipnotizál, megigéz, megbabonáz
- Mi generáció** – We generation – a hatvanas évek fiataljait hívták így, életfelgoásuk miatt, ami a közösséget az egyén fölé helyezte
- Monty Python Repülő Cirkusza** – Monty Python's Flying Circus, angol TV-sorozaté tipikus angol humorukkal világsztárok lettek
- MTV** – Music Television, meghatározó, globális elterjedtségű popcsatorna
- Paisley minta** – csepp alakú növénymotívum, hasonlít az indiai bodhi fa levelére, vagy a Yin yang szimbólum felére
- Parapszichológia** – az érzéken túli érzékelés lélektana
- PlayStation** – a Sony játékkonzolja
- Pszichózis** – elmebetegség, elmezavar
- Szinesztézia** – két érzéki benyomás együttes érzékelése
- Toxikológia** – méregtan
- Xbox** – a Microsoft játékkonzolja
- VJ** - video jockey, a DJ szó párja
- Woodstock** – 1969. augusztus 15. és 17. között megrendezett legendás könnyűzenei hippifesztivál, melyen a kor legnagyobb zenészei szerepeltek

Melléklet

Beke László - Nouvel Art Nouveau Psychédélique (Részlet)

“Hogyan történt a szecesszió pszichedelikus újjászületése? Az iskolapélda Wes Wilson. Wilson a San Franciscó-i Fillmore Auditorium számára tervezett plakátokat, ahol Bill Graham a 60-as évek közepén életre hívta a „pszichedelikus fény-show” műfaját. „Összművészeti” igényében maga a vállalkozás is hasonlít a szecesszióra: a Byrds, a Jefferson Airplane, a Grateful Dead, a Quicksilver Messenger vagy Country Joe zenéjét a táncolókra és a falakra vetített lüktető fények, egymásba folyó színek és képek orgiája kísérte, tehát a show minden érzékszervet egyszerre célba vett. Wilson plakátjai alig különböztethetők meg szecessziós elődeiktől, a betűk például azonosak azzal a típussal, amit Alfred Roller a Ver Sacrum plakátján fölhasznált.”

Csáth Géza – Ópium (Részlet)

“A fölébredés – igaz – elviselhetetlen szenvedéseket okoz. És a szenvedések soká tartanak. A világosság reggel harsogó akkordokban dübörög végig az utcákon. És az ablakok tejüvegje meg a színes függönyök nem védenek ellene, mert bántó recsegő ritmusos lármájával áthatol mindenben és követelően hí. Menni kell. Rossz arcú és alacsony emberi lények közé, akik azt hiszik, hogy e nemtelen és kegyetlen muzsika az Élet törvénye s amit ők élnek, az maga az élés. [...]

Igaz, hogy kell fizetni érte; a világosság, amely reggelenként könyörtelen ismétlődéssel megérkezik, behajtja a díjat. A szív ernyedten dobog, a szempilla alig bírja a fénysugarak súlyát és a bőr irtózik a széltől. Az izmok kellenként és tétovázva végzik a munkájukat. A kiáltásokra összerázkódik a test és a nyakszirttáján tompa fájdalmak bujdosnak a koponyában. És e miatt nem lehet nevetni az ostobák apró dolgai fölött, amelyek annyi kiabálással gonddal és fáradsággal járnak. Hiszen a gondoktól az erős hangoktól és az egyhangú unalmas parancsoló ritmusoktól a világosság miatt nem lehet menekülni.”

Hortobágyi László – Az Alien-paradigma (Részlet)

“Ekkorra már a hüllőlábú fekélyes ember lemászott az isenheim oltár bal oldaláról, s a Föld hemiszféráin csillogó, nyálkás, fraktál színekben tobzódó fekélyek selymes gubói és csillószőrös penészgombái lüktetnek a Kondratyev-ciklus tangójaként. Az isenheimi fekélyek piros kis krátereit kékesfekete Batman színű Légy nyálkát folytatnak egy bőrtőjásra, melyből - egy élő emberi test bordáinak széttördelése után - a napvilágra bújik a perzsa gnózis sötét árnya, a megtestesült rossz mithraszi reinkarnációja, az emberi lények tudatának kipárolgása, a korszellem materializált kultúrgenetikai egysége, egy élő mém.”

Feldmár András - A tudatállapotok szivárványa (Részlet)

“Például William Blake, az angol költő azt mondta, hogy gyerekkorában látott angyalokat. A szülei azonban azt mondták: „Nincsenek angyalok, és vigyázz, hogy mit mondasz, mert még azt hiszik, hogy bolond vagy, megőrültél.” Ha olyat látsz, ami nincs, akkor pszichotikus vagy. Blake tehát nagyon hamar megtanulta, hogy ne lásson angyalokat. Még akkor se, ha vannak. Ha ismeritek a hipnózt, akkor tudjátok, hogy nagyon könnyű olyan hipnotikus transzba vinni valakit, amiben negatív vagy pozitív hallucinációi lesznek. Lehet tehát valakivel láttatni olyan dolgokat, amik nincsenek, és lehet észrevétlenné tenni számára olyan dolgokat, amik vannak. Például, ha meghipnotizáltok engem, és a poszthipnotikus szuggesztió az, hogy nem fogom látni az előttem álló széket, akkor ha megkérdezitek, hogy van-e előttem szék, én azt fogom válaszolni, hogy nincs.

Sohasem fogok belebotlani, mindig ki fogom kerülni, de a saját élményem az lesz, hogy itt nincs szék. Eszerint tehát valamennyiünket meghipnotizálhattak úgy, hogy nem látjuk az angyalokat akkor sem, ha huszonöt van ebben a szobában. Figyeljétek, mit éreztek akkor, ha azt mondom, hogy itt is van egy angyal, meg ott is, és összesen huszonötöt számoltam meg. Vajon nem azt mondjátok magatokban, hogy ez az ember megőrült, ez hallucinál? Ez komoly dolog. Ha nem veszitek komolyan, akkor azt azért tesztitek, mert ez úgy megijeszt benneteket, hogy nem is akarjátok érteni, hogy miről beszélek.

Szóval a probléma szerintem az, hogy mindannyian nagyon mély hipnózisban élünk. A kérdés csak az, hogy hogyan lehet fölébredni. Hogy lehet fölébredni a valóságra, vagy a valóság egy annál jobb megközelítésére, mint amire megtanítottak, félrevezettek minket? Ez nagyon kellemetlen kérdés, mert azok, akik megpróbálják, rettenetesen nehéz helyzetbe kerülnek. Abban a pillanatban ugyanis, amikor elhagyjuk azt a valóságot, amiben az emberek közös megegyezéssel megállapodtak, rettenetes erők fognak ránk hatni azért, hogy visszatereljenek a közös látásmódhoz. Előrebocsátom, hogy a pszichiátria a világon mindenütt a rendőr szerepét játssza. Visszatereli mindazokat, akik véletlenül rájöttek arra, hogy másként is lehet látni a világot, mint úgy, ahogy megtanítottak bennünket. Ez nem egészségügyi, hanem politikai dolog. Kezelésnek hívják azt, amit azokkal az emberekkel csinálnak, akik így „elkalandoztak”. Remélem, 50-100-150 év múlva – ha még lesznek emberek a földön – akkor pont úgy fognak ránk gondolni, mint ahogy mi gondolunk a sötét korokra. Szerintem a pszichiátria a modern inkvizíció. Nem tudom, ismeritek-e az elektrosokk kezelést. Szerintem az rettenetes büntetés. Ha valaki azt mondja, hogy ha ezt vagy azt csinálod, akkor elektrosokkot kapsz, akkor kétszer is meg fogod gondolni, hogy megteszed-e. Nem? Képzeljétek el, hogy a szeretteitek közül valaki – testvér, szerető, anya, apa, gyerek – megbolondul. Mit tudtok csinálni az ilyen emberrel? Kórházba vinnétek azért, hogy elektrosokkolják őket?

Amikor Londonban éltem és dolgoztam, akkor ott hét olyan lakóház volt, ahol olyan emberek éltek együtt, akik különben kórházban lettek volna. Anélkül éltek ott, hogy belevágtak volna az agyukba, hogy elektrosokkot kaptak volna, hogy gyógyszereket kaptak volna. A pszichózis vagy skizofrénia jelenlegi orvosságai olyanok, hogy a mellékhatásaik gyógyításához más orvosságok szükségesek, amelyeknek azonban szintén vannak mellékhatásai, és azokat is gyógyítani kell. Ha kb. három hónapnál tovább kezelnek ilyen gyógyszerekkel, akkor úgy fogsz kinézni, mintha nagyon beteg lennél, de nem fogsz hallucinálni, nem leszel mérges, nem fogsz úgy kinézni, mint egy bolond, csak úgy, mint egy súlyos beteg. Szelíd leszel. Megszelídítenek.”